

Konzultace

K POŇATIU, MERANIU A GLOBÁLNEJ REGULÁCII PROCESU GLOBALIZÁCIE VO SVETOVEJ EKONOMIKE

Richard Outrata, Prognostický ústav SAV, Bratislava*

Úvod

Otvorenos ekonomiky sa vo všeobecnosti vníma a identifikuje po línií jednotlivých foriem medzinárodných ekonomických vz ahov, t.j. medzinárodných tokov tovarov a služieb, tokov kapitálu (reálneho aj finančného), medzinárodného transferu technológií a inovácií, medzinárodného toku peňazí (devíz) a medzinárodnej migrácie.

V posledných niekoľkých dekádach sa medzi akademikmi objavila snaha o určitý súhrnnejší pohľad na medzinárodné ekonomické vz ahy. Ide o súhrnné javy, zahrnuté predovšetkým pod pojmy internacionalizácia, integrácia a globalizácia. Hlavne posledne uvedený súhrnný jav, globalizácia, sa stal v spoločenskej praxi a medzi populáciou veľmi často používaným sloganom našich čias, akýmsi ďalším pomenovaním procesov, ktoré vo svetovej ekonomike prebiehajú. V akademických diskusiách sa však globalizácia stala problematickým a aj spochybňovaným pojmom a zostáva dos vágny a reálne málo uchopiteľným konceptom.

Diskutujú sa otázky vymedzenia globalizácie, jej vz ah k procesu internacionalizácie a medzinárodnej integrácie, ale aj principiálnejšie dilemy ako: či prija globalizáciu, alebo ako sa v národných ekonomikách na jej trendy efektívne adaptova .

Napriek tomu, že v literatúre nachádzame už pomerne veľa statí a diskusií, objasňujúcich miesto a vplyv týchto súhrnných javov v medzinárodnej ekonomike, preda len sa vo všeobecnosti ukazuje potreba zaobera sa relatívne novou problematikou z menej známych alebo v literatúre z doteraz menej pertraktovaných hľadísk. Ide hlavne o vymedzenie názorových prúdov na miesto globalizácie v procese internacionalizácie a integrácie, o exaktnejšiu identifikáciu procesu globalizácie na úrovni národných ekonomik a o hľadanie kontextu miery globalizačnej penetrácie do národných ekonomik s ďalšími súbežne prebiehajúcimi procesmi, predovšetkým s procesom dobiehania a konkurenčnej schopnosti.

Preto cieľom tohto príspevku je prinies hlavne menej známe poznatky medzinárodnej politickej ekonómie, týkajúce sa chápania ekonomickej globalizácie (ďalej len globalizácia) a interpretácie jej vz ahu k procesu internacionalizácie a integrácie a pokúsi sa vymedzi priebeh procesu internacionalizácie viac-menej

* Tento článok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA 2/6138/26.

kvantitatívne, aby bolo možné identifikovať kontext na proces dobiehania a konkurencieschopnosti na úrovni národných ekonomík. Z dôvodu relatívnej komplexnosti aktuálnych problémov globalizácie prispievok nastoľuje otázku regulácie, ktorá však kvôli jej závažnosti a zložitosti vyžaduje ďalší osobitný výskum.

1. Internacionalizácia verzus globalizácia?

Proces internacionalizácie je fenomén, ktorý je azda tak starý, ako sám proces medzinárodnej deľby práce, keď sa začal na základe statických smithovsko-ricardovských komparatívnych výhod formovať špecializačný výrobný profil národných ekonomík ako základ pre vznik medzinárodných obchodných vzťahov a systému svetovej ekonomiky. Preto internacionalizáciu, ktorá v preklade znamená vlastne „zmedzinárodňovanie“, možno v ekonomickom zmysle chápať ako realizáciu ekonomickej aktivity za hranicami národných štátov a možno ju teda odvodiť od tej časti systému svetovej ekonomiky, ktorú popri jeho prvkoch predstavujú „väzby“.¹

Keďže proces internacionalizácie prebieha v tomto poňatí aj v súčasnosti, jeho vymedzenie sa začalo zahmlievať, najmä v súvislosti s objavivším sa novým fenoménom globalizácie. Vznikali totiž na miesto tohto fenoménu vo svetovej ekonomike vo vzťahu k procesu internacionalizácie rôzne názory. Z pohľadu medzinárodnej politickej ekonómie možno tieto názorové prúdy rozdeliť do troch základných poňatí.

Prvé poňatie internacionalizáciu poníma ako proces, ktorý prináleží len určitej etape vývoja medzinárodných ekonomických vzťahov. Táto etapa, podľa autorov tohto poňatia, už prešla a v posledných dekádach minulého storočia (zhruba od 80. rokov) bola vystriedaná procesom globalizácie. Tento názorový prúd teda považuje globalizáciu za celkom nový, bezprecedentný, predtým nevyskytujúci sa jav v medzinárodných ekonomických vzťahoch, za proces, ktorý v dôsledku kvalitatívnych a objemových rozdielov nie je súčasťou procesu internacionalizácie. Autori tohto poňatia sa v medzinárodnej politickej ekonómii označujú za tzv. *hyperglobalistov*. (porovnaj Held – Mc Grew – Goldblatt – Perraton, 1999). Požadujú predovšetkým širokú liberalizáciu medzinárodných obchodných a kapitálových trhov a uplatnenie konzervatívnej makroekonomickej politiky (tzv. Washingtonský konsenzus). Na základe toho tvrdia, že globálna ekonomika je už vytvorená a chápu ju teda ako konečný stav, že v medzinárodných ekonomických vzťahoch sú už ziskové vzťahy medzi firmami a korporáciami pri zužovaní úlohy štátov, že globalizácia je jednoznačne pozitívny jav, ktorý bude napokon viesť k zblížovaniu ekonomicko-sociálnej úrovne medzi krajinami sveta, atď. Hyperglobalisti sú teda za tzv. silnú globalizáciu pri erózii moci štátu. Medzi hlavných protagonistov tejto skupiny autorov možno zaradiť K. Ohmaeho (1990), ale aj niektorých ďalších, napríklad P. Druckera (1995) alebo R. B.

1 Prvkami systému svetovej ekonomiky tu rozumieme predovšetkým národné štáty (ekonomiky) ako celok, ale môžu byť nimi aj iné inštitúcie či právnické subjekty. Väzbami v systéme svetovej ekonomiky sa označujú vzťahy medzi prvkami po línii medzinárodného pohybu tovarov, služieb, kapitálu, technológií, peňazí a osôb.

Reicha (1991). Treba však povedať, že v akademických kruhoch hyperglobalistická škola nachádza relatívne málo prívržencov.

Proti tomuto poňatiu globalizácie sa vznášajú viaceré kritické argumenty. Predovšetkým sa namieta, že globalizácia nie je celkom nový jav v medzinárodných ekonomických vzťahoch, že existoval už pred 1. svetovou vojnou. Napríklad čistý vývoz kapitálu Veľkej Británie v rokoch 1880–1913 činil v priemere 5 % z HDP, čo je dokonca vyššie v porovnaní s Japonskom v poslednom desaťročí minulého storočia (3 %). Takisto priame zahraničné investície V. Británie oproti domácim investíciám neboli príliš menšie, ako sú v súčasnosti v rozvinutých krajinách. Vývoj zahraničných aktív v pomere k HDP v celosvetovom meradle ukazuje tabuľka 1.1, z ktorej, napriek údajom odzrkadľujúcim stav za príslušné roky, ale v určitej miere naznačujúce počiatkové roky prelomových období, je skutočne zrejmé, že relatívny vzťah týchto aktív bol už v roku 1913 v podstate na úrovni v roku 1980:

Tabuľka 1.1

Vývoj zahraničných aktív vo svete v období 1870–1980

Ukazovateľ	1870	1913	1960	1980
zahraničné aktíva ako % HDP	6,9	17,5	6,4	17,7

Prameň: Obsfeld & Taylor (2003), cit. v Crafts (2004)

Iným argumentom proti poňatiu hyperglobalistov je názor niektorých teoretikov, že skôr ako globalizáciou súčasný vývoj medzinárodných ekonomických vzťahov možno charakterizovať vysoko internacionalizovaným prostredím. Pokiaľ sa dá o globalizácii hovoriť, tak ju označujú “triadizáciou”, pretože, podľa nich, ekonomická a technologická integrácia je proces obmedzený na tri oblasti sveta: na Japonsko a novo-industrializované krajiny juhovýchodnej Ázie, Severnú Ameriku a Európu. Skôr ako k väčšej integrácii svetovej ekonomiky vedie táto triadizácia k ekonomickej izolácii mnohých krajín Afriky, Južnej Ameriky a Ázie, kde investície nadnárodných spoločností sú realizované nie preto, aby hrali úlohu katalyzátora rozvoja, ale hlavne z dôvodu využitia lacných výrobných zdrojov. Podľa týchto teoretikov teda svet ešte nie je plne globalizovaný, stupeň integrácie jednotlivých krajín do globálnych trhov nie je jednotný (Higgott – Payne, 2001; Castells, 1993 – citované v Sýkora, 2000), medzinárodné ekonomické vzťahy sú viac národne založené, než aby boli prípadom modelu globalizovanej ekonomiky (Evans, 1997), a neoliberalný model medzinárodnej ekonomiky nevedie k eliminácii divergenčných tendencií, a teda že globalizácia je zveličeným konceptom (Wade, 2001; Palma, 2003; Lee, 2003; Sachs – Warner, 1995; Sideri, 1999, Sutcliffe – Glyn, 2003).

Autori s horeuvedenými názormi na vymedzenie miesta globalizácie v svetovej ekonomike sa v literatúre označujú za tzv. *globalizačných skeptikov* (Held – McGrew – Goldblatt – Perraton).²

2 Názorový prúd skeptikov treba odlišovať od stúpencov antiglobalizmu, ktorí z pozície rôznych, najmä ideologických platforiem, globalizáciu zásadne odmietajú.

Napokon tretí názorový prúd predstavujú tzv. *transformalisti*. Od predchádzajúcich sa odlišujú predovšetkým tým, že proces globalizácie, resp. vysoko internacionalizovaný proces chápu nie ako konečný stav svetovej ekonomiky, ale ako proces či rad procesov, ktoré zahŕňajú transformáciu vo svetovej priestorovej organizácii spoločenských vzťahov. A práve v takomto procesnom poňatí sa otvára priestor na to, aby sa globalizácia chápala ako súčasť širšieho a všeobecnejšieho procesu internacionalizácie, ktorý okrem fázy tradičného medzinárodného obchodu a fázy regionálnej obchodnej integrácie zahŕňa aj najvyššiu jeho fázu – globalizáciu.

Podľa tohto poňatia, ktoré možno prijať za východisko našich ďalších úvah, globalizácia ako proces sa nechápe ako alternatíva procesu internacionalizácie, ktorý globalizáciou zaniká, ale skôr ako *vývojový komplement, ktorým sa proces internacionalizácie završuje*. K takému poňatiu globalizácie sa prikláňa väčšina autorov z akademických kruhov, zdôrazňujúc, že tento proces je kvantitatívnym rozšírením a kvalitatívnym prehĺbením predchádzajúceho procesu internacionalizácie (pozri napr. Cohn, 2000; Perraton, 2003; Kirkpatrick – Cook, 1997; Katseli, 2001; Weiss, 2001; Gillies, 2003).

Možno teda povedať, že transformačný prístup ku globalizácii je určitým kompromisom medzi názorovým prúdom hyperglobalistov a skeptikov. Na jednej strane reflektuje pozitívne efekty globalizácie, z ktorých uvedme predovšetkým prehĺbenie medzinárodnej špecializácie výroby na základe využitia najefektívnejších zdrojov v celosvetovom rámci s následnou dynamizáciou svetového obchodu a dôchodku, a zrýchlenie inovácií a difúzia nových technológií do širokého priestoru svetovej ekonomiky s dopadom na rast produktivity.

Na druhej strane sa transformalisti kriticky stavajú k téze hyperglobalistov o dokonalosti globálne integrovaného trhu. Poukazujú na negatívne dopady globalizácie, ktoré sú dôsledkom naopak reálne existujúcej nedokonalnej konkurencie, na riziká otvorenosti kapitálových trhov pre stabilitu domácich finančných trhov, najmä v krajinách so slabým finančným systémom, na riziká vzniku nezamestnanosti a poklesu ekonomického rastu v dôsledku liberalizácie obchodu, na riziká degradácie životného prostredia a pod. Stručne povedané, poukazujú na extrémnu nerovnosť v priestorovom rozdelení globálnych efektov globalizácie. Preto transformačný prístup ku globalizácii pripúšťa a aj určitý druh koordinácie na globálnej úrovni (globálneho vládnutia či regulácie), čomu sa podrobnejšie venuje 4. časť tohto príspevku.

2. Medzinárodná ekonomická integrácia a globalizácia: pozícia regionalizmu

Fenomén globalizácie je potrebné vymedziť aj voči ďalšiemu významnému súhrnnému javu svetovej ekonomiky – medzinárodnej ekonomickej integrácii (MEI). Globalizácia sa totiž spravidla definuje ako investičná integrácia alebo širšie, ako integrácia ekonomík prostredníctvom obchodných, investičných, finančných, informačných a pracovných trhov (Hirst – Thompson, 2003; Agénor, 2004). Na druhej strane medzinárodnú ekonomickú integráciu ako formu internacionalizácie teória doteraz vymedzovala ako proces vzájomného a postupného prepájania, prispôsobovania a zblížovania národných ekonomických štruktúr po línii tovarových, kapitálových, technologických a migračných

tokov na základe rozšírenia trhu, znovurozmiestnenia a špecializácie výroby a získavania úspor z rozsahu (Balassa, 1966).

Vidíme, že globalizácia a doterajšie poňatie MEI majú mnohé spoločné vlastnosti (prepojenosť, prispôsobenie a zblížovanie) a rovnaké línie, po ktorých prebiehajú (obchod, toky výrobných faktorov). Je teda namieste otázka: nie je globalizácia synonymom pojmu “integrácia”, a preto nie je globalizácia redundantným pojmom pre charakteristiku javov vo svetovej ekonomike, čo by dávalo za pravdu skeptikom?

Na položenú otázku treba, podľa môjho názoru, odpovedať záporne, a to z niekoľkých dôvodov. Prvým je dôvod dimenzionálny: Doteraz chápaná MEI je širší pojem ako globalizácia, lebo nie všetky formy MEI (napríklad zóny voľného obchodu a colné únie) možno zahrnúť pod globalizačný proces (už vieme, že globalizácia je len jednou, najvyššou fázou procesu internacionalizácie). Na druhej strane globalizácia rozširuje svoj integračný charakter o medziregionálnu a mimoregionálnu dimenziu, keďže MEI sa doteraz vymedzovala v podstate len ako proces, ktorý sa završuje na regionálnej úrovni (Balassa, 1966). Tak môžeme hovoriť o globálnej integrácii. Dá sa teda povedať, že globalizačné tendencie a črty (nimi sa zaoberá ďalšia časť tohto príspevku) možno identifikovať už na úrovni regiónov, a teda môžeme hovoriť o *regionálnej dimenzii globalizácie*.³

Pretože celý proces internacionalizácie ekonomických aktivít prebiehal a ďalej prebieha v krajinách sveta značne nerovnomerne, uvedené dimenzie globalizácie majú v rôznych časových etapách vývoja svetovej ekonomiky rôznu váhu. Pokiaľ prevažuje v tomto vývoji regionálna dimenzia, možno hovoriť o *regionalizácii* svetovej ekonomiky. Empirické údaje ukazujú, že svetová ekonomika, i keď vo všeobecnosti nesie znaky globalizácie, je v skutočnosti (z hľadiska obchodu) skôr regionalizovaná ako globalizovaná. Potvrďuje to nielen fakt, že vo svete sa nachádza okolo 25 regionálnych zoskupení, ktoré pokrývajú zhruba 80 % svetového exportu. Potvrďujú to aj údaje o smerovaní obchodu štyroch rozhodujúcich regionálnych integračných zoskupení, pokrývajúcich dve tretiny svetového obchodu (Oustrata a kol., 2006) v tabuľke 2.1.

3 O regionálnej dimenzii globalizácie hovoríme v prípade, keď sa globalizačné aktivity globálnych hráčov daných regiónov orientujú prevažne do vnútra ich regiónov. Naopak medziregionálna dimenzia globalizácie predstavuje prípad, kedy sa globálni hráči daných regiónov orientujú vo svojej aktivite do iných regiónov. Pri mimoregionálnej dimenzii globalizácie ide o aktivity globálnych hráčov z daných regiónov do neintegrovaných ekonomík, alebo o globalizačné aktivity z a do neintegrovaných ekonomík.

Tabuľka 2.1

Smerovanie exportu do regionálnych zoskupení a mimo nich (% na báze USD)

Integračné zoskupenie	1990			2003		
	intra region. obchod	inter region. obchod	mimo region. obchod	intra region. obchod	inter region. obchod	mimo region. obchod
EÚ - 15	63,5	10,1	26,4	60,1	12,2	27,7
NAFTA	41,3	26,7	32,0	56,1	20,1	23,8
ASEAN	19,0	33,4	47,6	22,4	31,2	46,7
MERKOSUR	12,7	43,8	43,5	12,0	49,4	38,6
Spolu	54,1	16,4	29,5	54,3	16,9	28,8

Prameň: vlastné výpočty z databázy COMTRADE, 2004

Pravda, uvedenú verifikáciu vyslovenej hypotézy treba prijímať s určitou obozretnosťou. Jednak preto, že verifikácia je založená iba na analýze obchodných tokov a opomína významnú sféru kapitálových tokov, k analýze ktorých však z hľadiska ich regionálneho pôvodu neexistuje potrebná údajová základňa. A jednak, že na príčinách divergentných trendov medzi vyspelými a menej vyspelými krajinami sa podieľa aj nedostatočné úsilie rozvojových krajín pri vytváraní dynamických konkurenčných výhod a pri znižovaní inštitucionálnej medzery, čo málo stimuluje globálnych hráčov k širšej medziregionálnej a mimoregionálnej dimenzii globalizácie (Kirkpatrick, 1994).

Druhým dôvodom odlišnosti procesu MEI a globalizácie sú rozdielni inštitucionálni aktéri, ktorí dávajú impulz k implementácii daných procesov: pri MEI sú to predovšetkým štáty a ich vlády (inštitucionálny typ MEI), pri globalizácii sú to transnacionálne korporácie (TNK). Z uvedeného rozdielu vyplýva nielen rôznosť a protichodnosť rozvojových stratégií vlád národných ekonomík a priamych zahraničných investorov, ale aj to, že MEI je niekedy vnímaná ako určitá hospodársko-politická ochranná alternatíva pred negatívnymi dopadmi globalizácie.

Napokon tretí a snáď podstatný dôvod rozdielnosti procesov MEI a globalizácie spočíva v rozdielnych oblastiach integrácie, v ktorých sa obidva procesy prejavujú. Zatiaľ čo pri obchodnom chápaní MEI dominuje integrácia po línii medzinárodného obchodu, pri globalizačných procesoch je rozhodujúca medzinárodná investičná a finančná integrácia.

Tieto úvahy vedú k širšiemu chápaniu MEI, a to ako pojem, zahrnujúci regionálne-obchodnú integráciu a regionálnu, medziregionálnu a mimoregionálnu globalizáciu.

Možno tiež vyvodiť, že zatiaľ čo MEI sa javí skôr ako nástroj, ktorý na základe určitých kritérií a podmienok posúva proces internacionalizácie do efektívnejších štruktúr ekonomickej aktivity, globalizácia predstavuje výsledok vplyvu tohto nástroja.

Ďalším problémom, ktorý sa v diskusii o globalizácii často nastoľuje, je otázka, či je možné nielen verbálne a všeobecne, ale aj presnejšie, povedzme kvantitatívne identifikovať určitý medzník (charakteristickú črtu) nástupu globalizačného procesu vo svetovej ekonomike, v jej regiónoch a národných ekonomikách, odlišujúci tento proces od predchádzajúcich fáz internacionalizácie, resp. či je možné, vzhľadom na

nerovnomerný geografický vývoj internacionalizácie, mera miery preniknutia (penetrácie) globalizácie do národných ekonomík? To by mohlo by spolu s analýzou konkurencieschopnosti východiskom pre formulovanie stratégie dobiehania hospodársky vospelých ekonomík.

3. Charakteristické črty fáz procesu internacionalizácie

Aby tieto črty boli skutočne charakteristické pre danú fázu internacionalizácie, musia by jednak vo vysokom stupni jedinečné a jednak musia by z dôvodu porovnateľnosti identifikované v rovnakých sférach medzinárodných ekonomických vzťahov. V základnom vymedzení sfér, v ktorých je vhodné skúmať charakteristické črty jednotlivých fáz procesu internacionalizácie, existuje medzi autormi, na rozdiel od koncepčných prístupov k poňatiu internacionalizácie a globalizácie, v podstate názorová zhoda. Napríklad J. N. Rosenau (2001) definuje objekty a aktivity, ktoré idú „cez hranice“, v 6 kategóriách: tovary a služby, ľudia, myšlienky a informácie, peniaze a vzory chovania. Bob Milward (2001) pri definícii globalizácie konštatuje, že ju „možno znázorniť pohybom tovarov, služieb, kapitálu a pracovnej sily po celom svete...“ Geoffrey Garrett (1998) za tri základné globalizačné mechanizmy dopadu na danú ekonomiku považuje tlaky konkurencieschopnosti na medzinárodných trhoch tovarov a služieb, multinacionalizáciu výrobných režimov a integráciu finančných trhov. Uvedené rámcové vymedzenie koridorov, v ktorých sa objavujú príčinné a dôsledkové aspekty internacionalizácie, potvrdzujú aj mnohí ďalší autori svojím empiricko-analytickým prístupom ku globalizačným javom (Sutcliffe – Glyn, 2003, Perraton, 2003, Wade, 2001, Weiss, 2001 a i.).

Zovšeobecnením týchto názorov, ktoré len potvrdzujú základné východiská teórie medzinárodnej ekonomiky, možno pre kvantifikáciu črt fáz internacionalizácie vymedziť tieto sféry:

- a) sféru medzinárodného pohybu tovarov a služieb (medzinárodného obchodu),
- b) sféru medzinárodných kapitálovo-finančných tokov,
- c) sféru medzinárodnej organizácie ekonomickej aktivity a transferu technológií (zmedzinárodňovania produkčného systému).

3.1 Charakteristické črty fázy tradičného obchodu v procese internacionalizácie

Ako sme už uviedli, prvou fázou, v ktorej ekonomické aktivity vstupujú do medzinárodných vzťahov, je *tradičný obchod realizovaný jednoduchými, ešte neglobálnymi firmami* v podmienkach mixu protekcionistických a liberalizačných prúdov, ktoré až po 2. svetovej vojne prerástli do systematickejších multiliberalizačných aktivít.⁴

4 Ide o aktivity GATT-u (Všeobecná dohoda o clách a obchode), GATS-u (Všeobecná dohoda o obchode so službami), TRIPS-u (Dohoda o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva) a TRIM-u (Dohoda o obchodných aspektoch investičných opatrení) - od roku 1994 aktivity WTO (Svetovej obchodnej organizácie).

Napriek tomu, že vývoj procesu internacionalizácie vo svetovej ekonomike značne pokročil až do fázy globalizácie, je ešte pomerne veľa krajín, kde medzinárodné ekonomické vzťahy spočívajú výlučne alebo v prevažujúcej miere na modeli obchodu. Rozlišovacie a charakteristické črty fázy tradičného obchodu sa preto pochopiteľne budú nachádzať hlavne vo sfére medzinárodného obchodu.

Prvou črtou tejto fázy je *tendencia predstihu rastu obchodu T (exportu + importu) pred rastom hrubého domáceho produktu Y* ako dôsledok snahy krajín zvyšovať svoj podiel na svetových trhoch. To sa prejavuje aj vo zvyšovaní podielu exportu na HDP. Túto základnú tendenciu možno vyjadriť nasledovným vzťahom:

$$\arg T_{t-1, t} > \arg Y_{t-1, t} \quad (1)$$

kde symbol *arg* označuje priemerné ročné tempo rastu (obchodu, HDP) v čase *t-1* až *t*.

Hypotéza uvedenej črty je odvodená práve z vývoja príslušných ukazovateľov vo svetovej ekonomike v období, keď tovarové toky neboli ešte príliš liberalizované (tab. 3.1):

Tabuľka 3.1

Dynamika svetového obchodu s tovarmi a HDP

Ukazovateľ	1951–1960
1. Svetový obchod, priemer. roč. zmena v %	7,7
2. Svetový HDP, priemer. roč. zmena v %	4,9
3. Pomer 1:2	1,57

Druhou črtou tejto fázy internacionalizácie je, že medzinárodný obchod má prevažne *charakter inter-odvetvového obchodu*, ktorý vyplýva z existencie pomerne homogénnej produkcie odvetví a zo špecializácie ekonomiky, založenej na stupni vybavenosti tradičnými výrobnými faktormi. Túto črtu možno merať pomocou tzv. Gruber-Lloydovho indexu (vzťah 2), pričom za inter-odvetvový obchod sa považuje obchod pri nízkych hodnotách tohto indexu (< 0,6). Hodnoty *GLI* v intervale 0,7 až 1,0 by naznačovali prevahu intra-odvetvového obchodu (tab. 3.2).

$$GLI = 1 - \frac{i}{\frac{|(X_i / X - M_i / M)|}{[(X_i / X + M_i / M)]}}, \quad (2)$$

kde:

X_i, X – export *i-tej* komodity, resp. celkový export,

M_i, M – import *i-tej* komodity, resp. celkový import.

Tabuľka 3.2

Hodnota GLI vo vybraných regiónoch svetovej ekonomiky v roku 2002

Región	Hodnota GLI2/
EÚ-9 1/	0,9052
SVE	0,8155
Vybrané rozvojové krajiny	0,6372

1/ Belgicko, Dánsko, Fínsko, Holandsko, Írsko, Luxembursko, Portugalsko, Rakúsko, Švédsko

2/ GLI je vyčíslený na základe dvojmiestnej nomenklatúry SITC

Prameň: Outrata a kol. (2006), s. 89

Zistené hodnoty GLI v tabuľke 3.2 potvrdzujú, že inter-odvetvový obchod ako prevažujúci sa vyskytuje u menej rozvinutých krajín, u ktorých existuje aj reálny predpoklad, že sa nachádzajú ešte len v prvej fáze internacionalizácie.

3.2 Charakteristické črty fázy regionálnej obchodnej integrácie

Regionálna obchodná integrácia ako ďalšia vývinová fáza procesu internacionalizácie sa objavuje ako dôsledok úsilia integrujúcich sa štátov o efektívnejšie využitie disponibilných zdrojov ekonomického rastu, nachádzajúcich sa v rámci teritória týchto štátov. Treba zdôrazniť, že sa to ešte neuskutočňuje posunmi výrobných kapacít cez hranice, ale predovšetkým ďalším integračným zdokonalením špecializácie výroby a tomu zodpovedajúcim rastom zahraničného obchodu.

V záujme toho dochádza k tzv. regionálnej liberalizácii tovarových tokov v takých formách, ako je zóna voľného obchodu a colná únia. Forma jednotného trhu vytvára, najmä pri inštitucionálnom type regionálnej integrácie, priestor pre liberalizovaný pohyb kapitálu. Dokonca v prípade Európskej únie (Európskeho spoločenstva) sa úplná liberalizácia medzinárodného pohybu kapitálu považovala za základný predpoklad fungovania jednotného trhu. To umožňuje, aby sa v reálne fungujúcich regionálnych integračných zoskupeniach, ktorých vznik je motivovaný spočiatku efektmi medzinárodnej obchodnej špecializácie a kooperácie, začali rozvíjať globalizačné črty (regionálna dimenzia globalizácie).

V tejto fáze internacionalizácie je však sféra obchodu stále ešte dominujúca, lebo regionálna liberalizácia predstihuje rast obchodu pred rastom HDP zvyšuje, čo možno vyjadriť vzťahom:

$$\frac{\arg T}{\arg Y} > 1 \quad \frac{\arg T}{\arg Y} > t \quad (3)$$

Táto hypotéza bola odvodená zo skutočného celosvetového vývoja príslušných veličín (tab. 3.3), v ktorom je evidentný vplyv prudkého nárastu integračných zoskupení.

Tabuľka 3.3

Vývoj dynamiky svetového obchodu a HDP

Ukazovateľ	1951–1970	1971–1980
1. priem. roč. rast svet. exportu, %	8,5	20,4
2. priem. roč. rast HDP, %	4,9	3,6
Pomer 1:2	1,73	5,68

Prameň: Handbook of International Trade and Development, UNCTAD, 1995; Maddison A.: The World Economy, OECD, 2001; vlastné výpočty

Oproti predchádzajúcej fáze sa v tejto fáze vo sfére medzinárodného obchodu objavuje ako nová črta – tzv. *intra-regionálny obchod (IRT)* a *extra-regionálny obchod (ERT)*, pričom charakteristické je, že *prvý rastie rýchlejšie ako druhý* ako dôsledok regionálnej liberalizácie toku tovarov. Možno to vyjadriť vzťahom:

$$\arg IRT_{t-1, t} > \arg ERT_{t-1, t}. \quad (4)$$

Túto charakteristiku, ktorá je identifikovateľná aj na úrovni národnej ekonomiky, potvrdzujú údaje tabuľky 3.4 o dynamike uvedených foriem zahraničného obchodu krátko po integrácii:

Tabuľka 3.4

Dynamika IRT a ERT vo vybraných integračných zoskupeniach

Ukazovateľ	EÚ 1960-1980	NAFTA 1995-2000	ASEAN 1991-2005	MERCOSUR 1991-2000
Priemer. roč. rast IRT, %	15,7	11,6	23,6	11,6
Priemer. roč. rast ERT, %	10,8	5,0	18,2	7,4

Prameň: vlastné výpočty na základe COMTRADE (2004)

Pomalší alebo nanajvýš rovnaký nárast prílevových priamych zahraničných investícií (PPZIS – inward FDI stock) a pasív portfóliových investícií (PPFI) v porovnaní s rastom obchodu bol vo sfére kapitálovo-finančných tokov identifikovaný zo skutočného vývoja uvedených veličín ako ďalšia charakteristická črta fázy regionálnej obchodnej integrácie. Možno ju vyjadriť týmto vzťahom:

$$\arg (PPZIS + PPFI)_{t-1, t} \approx \arg T_{t-1, t}. \quad (5)$$

V nadväznosti na túto črtu je pre uvedenú fázu charakteristické, že zmeny v medzinárodnom produkčnom systéme na báze prílevu *PZI* a teda cezhraničného presunu a budovania kapacít nie sú dominantné, ale prebiehajú skôr zefektívňovaním výrobnjej špecializácie na základe využívania nákladových komparatívnych výhod krajín v rámci domácej ekonomiky. Existencia *TNK* nie je teda ešte významná. Takisto aj medzinárodný transfer technológií sa obmedzuje stále len na využívanie nekapitálových foriem, najmä dohôd o priemyselnej spolupráci.

3.3 Charakteristické črty globalizačnej fázy procesu internacionalizácie

Pokus o “meranie globalizácie” (measuring globalisation), prezentovaný v tomto príspevku, nie je jediným pokusom. Iným prístupom k meraniu globalizácie je napríklad tzv. *globalizačný index (GI)*, ktorého autorom je A. T. Kearney (2005) a ktorý sleduje a hodnotí zmeny v štyroch kľúčových komponentoch globálnej integrácie: v ekonomickej integrácii (obchod, *PZI*, *PFI*), v technologickej konektivite (*ICT*), v pohybe ľudí cez hranice (turizmus, migrácia) a v politickej angažovanosti (členstvo v medzinárodných organizáciách, mierových misiách, medzinárodné dohody).

Ako vidno, je tu snaha o istý súhrnný pohľad na proces globalizácie, i keď nie celkom úplný (chýba napr. oblasť kultúry). Na druhej strane *GI* neposkytuje pohľad na jednotlivé komponenty, čo z hľadiska stratégie adaptácie na globalizačné trendy je veľmi dôležité. Problémy však môžu vzniknúť aj pri interpretácii *GI*. Napríklad poradie štátov podľa výšky *GI* ešte nepreukazuje, že daná krajina je v globalizačnej fáze procesu internacionalizácie, môže sa totiž nachádzať ešte len v jeho predchádzajúcich fázach.

Problému merania globalizácie sa venuje aj *OECD* (OECD, 2005), ktorá vymedzuje referenčné ukazovatele v štyroch oblastiach: v oblasti *PZI*, ekonomickej aktivity *TNK*, medzinárodného transferu technológií a medzinárodného obchodu. Prístup *OECD* vymedzuje pomerne širokú škálu agregovaných a čiastkových ukazovateľov v daných oblastiach, ktoré, obdobne ako u *GI*, nevyúsujú do vymedzenia identifikácie určitých charakteristických hraníc (kritérií) určujúcich reálne preniknutie globalizačných trendov do danej ekonomiky.

Vráťme sa teda k nášmu prístupu, ktorý prekonáva isté obmedzenia predchádzajúcich prístupov. Pripomeňme, že tento prístup si nevytyčuje cieľ vypočítať nejaký celkový priemerný index prenikania (penetrácie) globalizačných trendov do danej ekonomiky. Naopak zmyslom je práve získanie parciálnych pohľadov na účasť danej ekonomiky v procese globalizácie, ktoré by adresnejšie identifikovali sféry, kde daná ekonomika je viac či menej a aktívne alebo pasívne zapojená do procesu globalizácie.

Ak vychádzame z kvalitatívnych zmien v procese internacionalizácie v posledných troch dekádach (sú načrtnuté v časti 1.) a z doterajšieho vývoja hlavných foriem medzinárodných ekonomických vzťahov (tab. 3.3), potom za hlavnú črtu globalizácie ekonomiky a teda za hranicu, kedy je daná ekonomika na prahu účasti v globalizačnom procese, možno považovať stav, kedy rast *sumy prílevových PZI (PPZIS) a odlevových PZI (OPZIS – outward FDI stock) začína predstihovať rast medzinárodného obchodu v relevantnom období*. Možno to vyjadriť nasledovným vzťahom:

$$\arg (PPZIS + OPZIS)_{t-1, t} > \arg T_{t-1, t} \quad (6)$$

Uvedená hypotéza je odvodená z doterajšieho reálneho vývoja príslušných veličín vo svetovej ekonomike od 70. rokov minulého storočia, kedy globalizačné tendencie sa reálne objavili (tab. 3.5).

Tabuľka 3.5

Priemerný ročný rast svetového obchodu, PZI a portfóliových investícií (PFI) v % na báze USD

Ukazovateľ	1971-80	1981-90	1991-95	1996-2000
Svetový obchod	20,4	5,6	7,8	4,7
PZI	13,9	11,4	9,7	13,5
PFI	nd	6,9	10,7	14,1

Prameň: Maddison, 2001; IMF, 2003

Z tabuľky 3.5 je zrejmé, že začiatok procesu globalizácie identifikovaný kritériálnou črtou (6) možno vo všeobecnosti umiestniť zhruba do obdobia polovice 80. rokov. Súčasne je potrebné, na základe podrobnejšej analýzy povedať, že penetrácia globalizačných trendov po línii tejto skúmanej črty neprebíha v ekonomikách rovnako. Zatiaľ čo vo vyspelých ekonomikách tento proces prebiehal v podstate súčasne, v mnohých najmä rozvojových ekonomikách sa táto črta globalizácie ešte neprejavila. Prienik globalizačnej črty (6) do ekonomík strednej a východnej Európy (SVE) mohol nastať v dôsledku zásadných politicko-hospodárskych zmien až v druhej polovici 90. rokov.

Pri analýze vývoja tejto črty budeme hľadať odpoveď nielen na mieru penetrácie, teda či danú ekonomiku možno považovať už za globalizujúcu sa. Mali by sme chcieť vedieť aj to, či za dosiahnutou úrovňou penetrácie sa neskrýva len jednostranný prienik tohto globalizačného trendu, reprezentovaný napríklad iba prílevom PZI, alebo či je táto úroveň penetrácie výsledkom vyváženého pomeru prílevových alebo odlevových PZI. V podstate ide o to, či daná ekonomika je v tomto smere v pozícii jednostranného vtiahnutia do procesu globalizácie alebo v pozícii aj aktívneho hráča. Preto je vhodné črtu (6) doplniť týmto vzťahom:

$$\frac{PPZIS}{OPZIS} \Big|_{t-1, t} > 1 \quad (6a)$$

Vo sfére kapitálovo-finančných tokov možno vymedziť tri významné javy, ktoré charakterizujú proces globalizácie. Prvým je *dynamický rast obratu (aktív a pasív) portfóliových investícií (APFI + PPFÍ), ktorý má dokonca tendenciu, najmä vo väčších ekonomikách, predstihovať rast prílevu a odlevu PZI*. Túto črtu možno vyjadriť vzťahom:

$$\arg (APFI + PPFÍ)_{t-1, t} > \arg (PPZIS + OPZIS)_{t-1, t} \quad (7)$$

Druhým javom v rámci kapitálovo-finančných tokov sa ako charakteristická črta ukazuje rast obratu (aktív a pasív) krátkodobého *finančného kapitálu (AKFK + PKFK), ktorý často predstihuje aj rast PZI a PFI spolu*. Možno to vyjadriť vzťahom:

$$\arg (AKFK + PKFK)_{t-1, t} > \arg [(APFI + PPFÍ) + (PPZIS + OPZIS)]_{t-1, t} \quad (8)$$

Objavenie sa tejto charakteristiky globalizácie súvisí s rozvinutím hedžových a špekulatívnych finančných transakcií v podmienkach širokej liberalizácie finančných trhov. Býva spravidla hlavnou príčinou menových a bankových kríz na jednej strane

a indikátorom miery odtrhnutia finančných tokov od reálneho vývoja svetovej ekonomiky na strane druhej.

Napokon tre ou charakteristickou črtou v rámci kapitálovo-finančných tokov je *posun váhy priameho zahraničného investovania z výrobného sektora do sektora služieb*. Potvrďuje to aj doterajší vývoj vo svetovej ekonomike (tab. 3.6):

Tabuľka 3.6

Podiel hlavných sektorov na stave prílevu PZI vo svetovej ekonomike (% na báze USD)

Sektor	1990	2005
Primárny sektor a sprac. priemysel spolu	52,0	35,2
Služby	48,0	64,8

Prameň: WIR, 2007; vlastné výpočty

Vo sfére medzinárodného produkčného systému možno vymedzi tiež niekoľko charakteristických črt globalizácie. Napríklad OECD odporúča ako jeden z ukazovateľov merania úrovne globalizácie v danej ekonomike *sumu počtu zahranične kontrolovaných afiliácií (NZKA_d) a počtu domácich transnacionálnych korporácií (NTNK_d)*, čo možno vyjadri nasledovným vz ahom:

$$NZKA_d + NTNK_d \quad (9)$$

Keďže je spravídla ľahšie získa do ekonomiky ZKA ako sa technologicky a kapitálovo presadi v zahraničí, je dôležitý, obdobne ako u PZI, pohľad na vzájomný pomer týchto organizačných foriem medzinárodného podnikania a tiež na kapitálovo-akumulačnú schopnos domácich TNK_d. V tomto smere možno teda formulova dva ukazovatele:

$$\frac{NTNK_d}{NZKA_d} \quad t \quad (9a)$$

a

$$\frac{(priemerný ročný odlev PZI)_{t-1, t}}{(NTNK_d)_{t-1}} \quad (9b)$$

Empirické prepočty oboch ukazovateľov v tabuľke 3.7 potvrdzujú hypotézu, že čím vyváženejšie je zastúpenie ZKA_d a TNK_d v ekonomike a čím kapitálovo a technologicky schopnejšie sú jej TNK_d (9b), tým je táto ekonomika viac adaptovaná na proces globalizácie a schopnejšia čeli medzinárodnej konkurencii a asymetrickým šokom.

Tabuľka 3.7

Pomer a kapitálovo-akumulačná schopnosť TNK a ZKA vo vyspelých a menej vyspelých ekonomikách

Skupina ekonomik	Vzťah (9a) % ^{1/}	Vzťah (9b) mil. USD ^{2/}
Vyspelé ekonomiky	41,0	16,0
Rozvojové ekonomiky	4,6	6,7
Ekonomiky SVE	1,3	2,4

1/ Rok 2005

2/ Priemerný ročný odlev PZI v období 2001 – 2006, počet TNKd – rok 2002

Prameň: WIR, 2004, 2007

Ďalšiu významnú črtu procesu globalizácie v rámci medzinárodného produkčného systému možno vymedziť ako *revolučné zrýchlenie tvorby, medzinárodnej difúzie a implementácie nových technologických a produktových inovácií*. Možno povedať, že cezhraničných transfer technológií v rámci prílevu a odlevu PZI predstavuje jednu z kľúčových pozitívnych vplyvov globalizácie na národné ekonomiky.

Na druhej strane existujú isté prekážky vyššieho stupňa internacionalizácie V&V. Ide najmä o problém deliteľnosti aktivít V&V medzi materskými TNK a ich zahraničnými afiliáciami o využívanie lokálnych výsledkov V&V zahraničnými TNK. Preto určitými nepriamymi ukazovateľmi kvantitatívneho a aktívneho zapojenia sa ekonomiky do procesu globalizácie po línii technologicko-inovačného rozvoja môžu byť :

- podiel hrubých výdavkov na V&V a počtu výskumných pracovníkov v ZKA_d na týchto ukazovateľoch na celú ekonomiku,
- podiel hrubých výdavkov V&V na HDP domácej ekonomiky v členení na verejný a súkromný sektor,
- počet prihlásených patentov na milión obyvateľov krajiny,
- počet laboratórií v domácej ekonomike využívaných zahraničnými TNK.

Pokročilejšie štádium globalizácie sa vo sfére medzinárodného produkčného systému prejavuje ďalej *posunom z tradičných brownfieldových a greenfieldových foriem priameho investovania k fúziám a akvizíciám*. O tejto čрте svedčia údaje tabuľky 3.8:

Tabuľka 3.8

Podiel fúzií a akvizícií (F + A) na príleve PZI v % (na báze kupujúcich krajín a USD)

Región, krajina	Ročný priemer	
	1990-95	1996-2000
Svet celkom	52,3	71,8
EÚ	63,2	98,5
ČR	2,9	5,7
Maďarsko	1,5	3,5
Poľsko	0,5	2,4
Slovensko	-	11,9

Prameň: vlastné výpočty na základe WIR, 2003, 2004

Významné črty fázy globalizácie možno identifikovať tiež vo sfére medzinárodného obchodu. Tento, napriek jeho klesajúcemu podielu na celkových dlhodobých formách medzinárodných ekonomických vzťahov z 90 % v rokoch 1981-1990 na 76 % v rokoch 1991-2000, si stále udržiava objemovú dominanciu nad prílevom *PZI* a *PFI*. Avšak oproti predchádzajúcim fázam internacionalizácie má v globalizačnej fáze hlavne dve špecifické črty.

V prvom rade je to odklon od tradičného inter-odvetvového typu zahraničného obchodu *k intra-odvetvovému obchodu, ktorý začína byť v ekonomike prevažujúci*. Súvisí to s rastom intra-firmného obchodu prebiehajúceho v rámci TNK ako dôsledok medzinárodnej vnútroodvetvovej špecializácie vďaka rastúcej technologickej diverzifikácii produktov, ale aj s produktovou diferenciáciou realizovanou firmami. Prítomnosť tejto črty v ekonomike možno identifikovať opäť pomocou už uvedeného Gruber-Lloydovho indexu (GLI) vo vzťahu (2) a empiricky identifikovaného v tab. 3.2. Z tabuľky 3.2 je možné vyvodiť, že táto črta sa objavuje predovšetkým vo vyspelých ekonomikách, kde je predpoklad vysokej miery zapojenia do globalizačného procesu. Začína byť charakteristická aj pre ekonomiky SVE.

Napokon, za charakteristickú črtu globalizácie vo sfére medzinárodného obchodu možno označiť *odklon exportu od výrobkov náročných na nízke technológie k výrobkom náročným na vysoké a stredné technológie*. Relevantnosť tejto črty možno posúdiť z porovnania váhy základných typov technologickej úrovne výrobkov v celkovom exporte krajín prezentovanom v tabuľke 3.9.

Tabuľka 3.9

Vývoj štruktúry exportu z hľadiska technologickej úrovne (%)

Krajina	Nižšie technológie (low-tech)		Vyššie technológie (high-tech + medium-tech)	
	1995	2002	1995	2002
EÚ-71/	34,5	26,7	65,5	73,3
ČR	45,6	26,2	54,4	73,8
Estónsko	45,6	41,2	54,4	58,8
Maďarsko	41,4	16,9	58,6	83,1
Poľsko	45,2	32,7	54,8	67,3
Slovensko	57,1	35,1	42,9	64,9
Slovinsko	40,8	31,2	59,2	68,8

1/ Belgicko, Dánsko, Fínsko, Írsko, Luxembursko, Rakúsko, Švédsko

Prameň: vlastné výpočty na základe COMTRADE, 2004

4. Adaptácia na konvergujúci vývoj svetovej ekonomiky

4.1 Globalizácia alebo bipolarizácia?

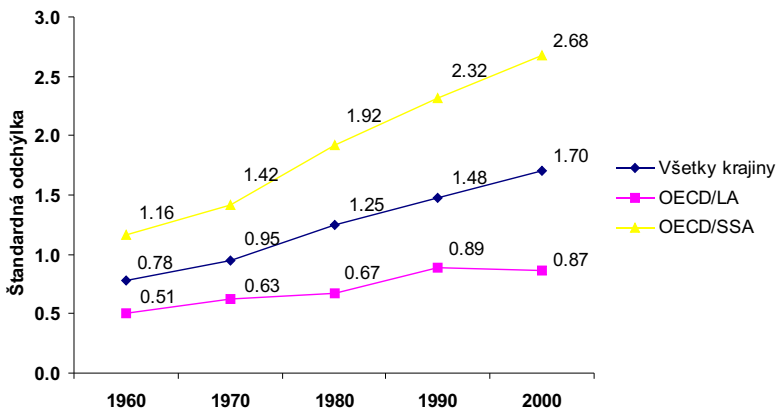
Pri skúmaní procesu ekonomickej globalizácie existuje okrem identifikácie miery internacionalizácie, a osobitne miery globalizácie danej ekonomiky a svetovej ekonomiky existuje ešte jeden významný rozmer analýzy. Je to hľadanie odpovede na často kladenú a snád' aj zásadnejšiu otázku – ako globalizačný proces ovplyvňuje relácie ekonomického vývoja medzi hospodársky vyspelými a menej vyspelými krajinami, resp. či dochádza ku konvergenčným alebo k divergenčným tendenciám vo svetovej ekonomike?

Možno povedať, že súčasná globalizácia sa spravidla spája s celkovou modernizáciou. Technológie, ktoré vznikli v posledných desaťročiach na pôde euroatlantickej civilizácie, zohrávajú v globálnom vývoji významnú, ak nie vedúcu úlohu. To sa napokon odráža aj v charaktere črt, ktoré sme vymedzili v predchádzajúcej časti. Ukazujú tendenciu, že s postupom procesu internacionalizácie do vyšších fáz sa počet týchto črt nielen rozširuje, ale sa aj ich symptomaticnosť vyššieho ekonomického efektu zvyšuje. To by hovorilo v prospech akceptovania globalizácie ako javu, ktorý pozitívne ovplyvňuje do nej vťahnuté ekonomiky, nech už ako príklad uvedieme globalizáciu ako motor technologického inovačného rozvoja, alebo ako katalyzátor cezhraničnej difúzie nových technológií. Preto v podstate žiadna ekonomika nechce byť z globalizácie vylúčená.

Proces penetrácie globalizácie v jej charakteristických črtách prebieha v jednotlivých krajinách rozdielnym tempom a to ich postavenie vo svetovej ekonomike diferencuje. Treba konštatovať, že práve v období dynamického rozvinutia procesu globalizácie (od 80. rokov m. st.) došlo k zintenzívneniu divergenčných tendencií v ekonomicko-sociálnej úrovni medzi hospodársky vyspelými a menej vyspelými (najmä rozvojovými) krajinami. To potvrdzujú aj výsledky analýzy M. Workieho (2006) znázornené v grafe 1.

Graf 1

Štandardná odchýlka reálneho HDP na obyvateľa (- gama – konvergencia) v rokoch 1960-2000

Legenda: SSA – Subsaharská Afrika; LA – Latinská Amerika

Prameň: zostavené z údajov (Workie Tiruneh, 2006)

Samozrejme, že z tejto divergencie vo svetovej ekonomike nemožno obviňovať len proces globalizácie, i keď na tom má pravdepodobne najväčší podiel. Niektoré krajiny totiž zaostávajú za inými preto, lebo ich vlády vládnu autoritársky, nedemokraticky, že v nich existuje nadmerná korupcia, dochádza k úniku investičných fondov do zahraničia a pod. To je často príčinou, prečo ešte nie všetky rozvojové krajiny sú do procesu globalizácie vtiahnuté (charakteristické črty sa u nich neprejavili), čím strácajú určité pozitívne efekty z globalizácie.

Druhou, tou podstatnou príčinou divergenčných tendencií, najmä u pasívne participujúcich ekonomík v globalizácii, je nerovnoprávne rozdeľovanie efektov z globalizácie. Vysvetlením tohto javu môže byť teoreticky uznávaná a na systém svetovej ekonomiky aplikovaná téza, že tento systém môže fungovať v dvoch alternatívnych základných sústavách – v odvetvovej alebo regionálnej, pochopiteľne s rozdielnymi a protirečivými cieľmi. Odvetvovú sústavu, na ktorej je založený prebiehajúci proces globalizácie, reprezentujú transnacionálne korporácie (TNK), prostredníctvom ktorých ich aktivity presahujú hranice národných štátov, regionálnu sústavu predstavujú národné štáty, resp. vlády, prípadne integračné zoskupenia.

Zatiaľ čo hlavným cieľom globalizácie podľa odvetvovej sústavy je maximalizácia zisku uplatnením voľnej hry trhových síl pri využití faktorov naprieč regiónmi, čo vedie k regionálne nevyváženej hyperkoncentracii akumuláčnych zdrojov a k tzv. komplementárnemu typu štruktúry ekonomík, regionálna sústava by v globalizácii uprednostnila cieľ maximálne dosiahnuteľného rastu ekonomicko-sociálnej úrovne jednotlivých regiónov a krajín s vyústením do skôr konkurenčného typu štruktúry ekonomík.

Podľa teoretických predpokladov riadenie ekonomiky podľa odvetvového princípu všeobecne zabezpečuje vyšší technologicko-ekonomický a produktivný prínos, a to aj pre svetovú ekonomiku ako celok, avšak za cenu vzniku výrazných rozvojových disparít medzi regiónmi a krajinami. Naopak, uprednostnenie regionálneho princípu by možno viedlo k nižším medziregionálnym disparitám, ale za cenu celkovo nižšieho ekonomicko-sociálneho výkonu vo všetkých regiónoch, a teda aj vo svetovej ekonomike ako celku.

Ukazuje sa teda, že ekonomická globalizácia fungujúca na princípoch regionálnej sústavy by nebola lepšou a teda vhodnejšou alternatívou k odvetvovej sústave vývoja svetovej ekonomiky. Preto globalizáciu založenú na prevažujúcej odvetvovej sústave ako takú netreba zásadne odmietať, ale treba sa na ňu adaptovať, a to práve cestou harmonizácie cieľov zmienených dvoch sústav, vedúcej k znižovaniu divergenčných tendencií medzi hospodársky vyspelými a menej vyspelými ekonomikami.

4.2 Koexistencia Washingtonského konsenzu s globálnou reguláciou?

Možnosti ako harmonizovať a koordinovať ciele zmienených dvoch sústav vo svetovej ekonomike, sa nepochybne nachádzajú predovšetkým tak povediac v externom prostredí ekonomík. Mnohí autori, ktorých možno zaradiť do tábora globalizačných transformalistov, vyjadrujú rezervovaný postoj k súčasne uplatňovanému neoliberalnému modelu globalizácie, založenému na paradigme washingtonského

konsenzu a teda na princípoch odvetvovej sústavy a do značnej miery podporovanému aj medzinárodnými organizáciami – MMF, Svetovou bankou a WTO.

Spochybnujú napríklad tézu, že samotná liberalizácia a otvorenie ekonomík v oblasti obchodu a pohybu kapitálu zvyšuje ekonomický rast a dôchodok (Mosley, 2000). Kritizujú lídrov svetovej ekonomiky, že odopierajú menej rozvinutým krajinám použitie tých nástrojov hospodárskej politiky, ktoré oni využívali, kým sa stali bohatými (Chang, 2003), alebo uplatňovanie obchodných prekážok ekonomicky silnými krajinami tam, kde už raz boli odstránené (Nayyar, 2003), asymetriu v pravidlách určených MMF a SB pre dlžnicke krajiny a ich absenciu pre krajiny, ktoré dlh špekulatívne spôsobujú (Tobin, 1994). Poukazujú na asymetriu v pravidlách hry vymedzovaných WTO, MMF a SB napríklad medzi širokou liberalizáciou obchodu a kapitálových tokov a absenciou pravidiel pre technologické toky a mobilitu pracovných síl, atď.

Hirst-Thompson (2001) upozorňujú, že “pokiaľ by globalizácia podporovala cezhraničné transakcie a transteritoriálne agentúry na úkor národných štátov, potom by bola hlboko problematická” a že “úplné ví azstvo extrémneho ekonomického liberalizmu by pravdepodobne znamenalo koniec systému, ale nie tak ako v roku 1914 – vojnou, ale sériou teroristických násilí, miestnymi ekonomickými krízami, protestnými hnutiami a pod.

Preto mnohí autori vidia alternatívu k čisto trhovo hnanej integrácii do svetovej ekonomiky v *koexistencii s globálne regulovaným procesom globalizácie so zahrnutím modifikovanej úlohy jednotlivých štátov, resp. s tzv. globálnym vládnutím či s tzv. novou suverenitou.*

Tu možno vystopovať v podstate dva názorové prúdy. Prvý prúd ponúka *inštitucionálny prístup*. Inštitucionalisti vo všeobecnosti uznávajú centrálnu úlohu národných štátov v medzinárodných vzťahoch, avšak vidia významnú úlohu aj v medzinárodných inštitúciách, ktoré môžu hlboko ovplyvniť, ako sa štáty správajú k sebe navzájom a robia ich schopnejšími pre spoluprácu v otázkach, ktoré by mohli inak prerásť do konfliktov (Krasner, 1995). Inštitucionálny prístup “vládnutia bez vlády” možno vidieť aj u Rosenaua a Czempieľa (Rosenau – Czempiel, 1992), ktorí “vládnutie” bez vlády označujú za reálny znak globálneho systému. Napokon významné miesto inštitúcií a inštitucionálneho rámca, s dôrazom na kontrolné štruktúry v trhovom systéme, zdôrazňuje aj významný teoretik inštitucionálnej teórie D. North (1990), keď hovorí, že „efektívne trhy môžu existovať iba v kontexte s efektívnymi a robustnými netrhovými inštitúciami“.⁵

Druhý prúd ponúka koncept *viacúrovňového integrovaného vládnutia*. Zatiaľ čo na národnej úrovni je tento proces opretý o priamu legitimitu vládnutia, na medzinárodnej úrovni môže byť uskutočnený len nepriamo, cez legitimitu národných štátov. Preto sa usudzuje, že by štát mal zohrávať v medzinárodnom ekonomickom systéme aktívnejšiu úlohu. To vyžaduje znovu definovať a zrevidovať túto úlohu a tiež nástroje a ciele

5 Kritické názory na uplatňovanie paradigmy Washingtonského konsenzu v globalizačnom procese majú aj ďalší autori z akademických radov (Gray, 1998; Hutton, 2002; Stiglitz, 2002, nositeľ Nobelovej ceny), ale aj z podnikateľských kruhov Soros (1998).

národných štátov. Na národné štáty by nemalo byť nazerané ako na jedinú vládnu silu, ale len ako na jednu zložku v určitom koherentnom integrovanom systéme vládnutia, od celosvetovej úrovne cez národné až po lokálne úrovne.

P. Hirst a G. Thompson (1995) vyjadrujú názor, že vládnutie v globalizujúcej sa svetovej ekonomike by mohlo prebiehať na 5 úrovniach:

- prostredníctvom dohody medzi veľkými národnými štátmi, najmä G3 (Európa, Japonsko a Severná Amerika) o stabilizácii kurzu v rámci širokého pásma a o obmedzení špekulatívnych krátkodobých kapitálových transakcií (pomocou dane z obratu, ako navrhol napríklad J. Tobin, 1994);
- prostredníctvom mnohých štátov tvoriacich medzinárodné regulačné agentúry v určitých špecifických prierezových segmentoch ekonomickej aktivity, ako je napr. WTO alebo prípadné autority pre priame zahraničné investovanie, spoločné environmentálne štandardy a pod.;
- prostredníctvom vzniku veľkých ekonomických integračných blokov, ako je EÚ, NAFTA a perspektívne ďalšie, ktoré majú potenciál na plnenie sociálnych a environmentálnych cieľov;
- prostredníctvom politik na národnej úrovni, ktoré by zabezpečili vyváženú harmonizáciu kooperácie a konkurencie medzi firmami a hlavnými sociálnymi záujmami a takisto pomoc v oblasti výskumu a vývoja, medzinárodného marketingu a informácií, exportných záruk a rastu kvalifikácie za účelom zvyšovania výkonnosti príslušných národných ekonomík;
- na regionálnej úrovni politikami, ktoré by zabezpečovali verejné služby v priemyselných okrskoch.

Hirst a Thompson považujú takéto usporiadanie za akúsi minimálnu úroveň medzinárodného ekonomického vládnutia. Sú si vedomí, že tento typ vládnutia by asi nevedel, aspoň nie v strednodobom horizonte, k zreteľnejším zmenám v nerovnostiach medzi najrozvinutejšími a rozvojovými krajinami. Hirst a Thompson svoju predstavu o medzinárodnom vládnutí a o postavení národných štátov v ňom študovali na príklade integračného zoskupenia EÚ. Zdôrazňujú, že len členské štáty sú inštitúciami, ktoré zabezpečujú legitimitu pre rozhodovanie v Únii. „Európska únia zostáva zatiaľ asociáciou štátov. To však neznamená, že EÚ môže dlho zostať voľne štruktúrovanou asociáciou a trpieť dôsledkami slabého a parciálneho vládnutia kontinentálne veľkou ekonomikou. Značným nebezpečením konkurenčných autorít v modernom svete je, že ich kapacity vládnutia zmiznú v medzerách medzi nimi. Vytvorenie Jednotného trhu a pokračovanie koncentrácie produkcie na európskej úrovni vytvorilo jav, ktorý nemôže byť regulovaný politikami na národnej úrovni. V inom prípade slabé spoločné vládnutie v Únii bude viesť k bojom medzi nerovnako výkonnými a konkurenčnými národnými ekonomikami“ (Hirst – Thompson, 1995).

Podľa Weissovej (2001) sú zaznamenané tendencie k rastu počtu tých štátov, ktoré zvyšujú kontrolu nad externým prostredím. Nové inštitucionálne usporiadanie v medzinárodnom prostredí vidí L. Weissová v budovaní a posilňovaní mocenských *kolaboratívnych aliancií (koalícií)* s tendenciou nárastu *medzištátnych aliancií* a poklesu tzv. domácich štátno-korporatívnych aliancií. V miere, akou štáty usilujú vo

vonkajšom prostredí adaptovať sa a rekonštituovať sa v naznačenom smere, môžu hrať úlohu katalyzátorských štátov, ktoré sa snažia dosiahnuť svoje ciele vytvorením a využívaním určitej dominantnej pozície v koalíciách štátov a v transnacionálnych inštitúciách. O čo aktívnejšie túto dominantnú úlohu budú zohrávať, o to menej budú musieť vyvíjať úsilie na ochranu svojej ekonomiky špecifickými prístupmi v rámci tzv. štátno-korporatívnych koalícií.

4.3 Globalizačná adaptácia na národnej úrovni

Popri angažovanosti štátov vo vonkajšom prostredí môžu štáty ako predstavitelia regionálnej sústavy legitímne čeliť divergenčným tendenciám vo svetovej ekonomike aj zvnútra. Predovšetkým koncepcnejším a dlhodobejším prístupom k vlastnému vládnutiu v oblasti ekonomiky.

V tejto súvislosti treba položiť otázku, či je možné zabezpečiť zblížovanie (dobiehanie, catching – up proces) danej menej rozvinutej ekonomiky k vyspelým ekonomikám len na základe uplatňovania makroekonomickej politiky? L. Weissová tvrdí, a možno s ňou súhlasí, že vládnutie takouto ekonomikou je viac ako len makroekonomická politika. Už len preto, že makroekonomickou politikou možno zabezpečiť predovšetkým stabilitu ekonomiky, a to ešte len v krátkodobom horizonte, menej už dosiahnuť nejaké významnejšie posuny v kvalitatívnych stránkach vývoja ekonomiky v dlhodobom období.

Zdá sa, že tak ako neodmysliteľnou podmienkou fungovania transnacionálnych korporácií sú ich stratégie, nástroj, ktorý by mali štáty využiť ako protiváhu týchto stratégií, možno vidieť v *národných stratégiách dlhodobého rozvoja* ekonomiky. Vzhľadom na to, že kreácia mnohých predpokladov ekonomického rozvoja je dlhodobého charakteru, tieto stratégie by mali vymedziť akési koridory vo vývoji hlavných determinantov rozvoja ekonomiky, presnejšie povedané, v oblasti dobiehania v konkurenčnej schopnosti.

Treba povedať, že menej rozvinuté krajiny strategickou predstavou dlhodobého rozvoja väčšinou nedisponujú. Jej zameranie bude pochopiteľne, vzhľadom na veľkosť štrukturálnych medzier v jednotlivých skupinách menej rozvinutých krajín, rozdielne. V tradičných rozvojových krajinách by sa mala "stratégia" orientovať na naštartovanie alebo zintenzívnenie industrializačných procesov a procesu dotvárania statických komparatívnych výhod (zvýšenie vzdelanostnej úrovne a gramotnosti, rozvoj základnej sociálnej a technickej infraštruktúry, budovanie predpokladov pre demokratické fungovanie inštitúcií) s cieľom odstrániť hlavne extrémne vysokú exportnú nestabilitu, zabrániť zhoršovaniu "terms of trade" a rastu externého dlhu.

V tranzitívnych ekonomikách Strednej a Východnej Európy by sa mala "stratégia" zamerať na vytváranie predpokladov pre znalostný charakter ekonomiky, t.j. na tvorbu dynamických konkurenčných výhod ako základnej podmienky najdôležitejšej priority rastu kvalitatívnej konkurencieschopnosti ekonomiky, teda na oblasť, kde vykazujú tieto ekonomiky najzávažnejšiu medzeru.

Metodológia spracovania stratégie konkurencieschopnosti ekonomiky pravdepodobne už nevystačí s príliš všeobecnou charakteristikou procesu globalizácie, ale ani

s ich kvantifikáciou, o ktorú sme sa pokúsili v tomto článku a ktorá môže byť len orientačným východiskom pri spracúvaní tejto stratégie. Metodológia skúmania konkurencieschopnosti ekonomiky musí byť ďaleko konkrétnejšia a špecifickejšia. To už však presahuje rámec tohto článku.

Záver

Charakteristika rozdielnych názorov na poňatie fenoménu globalizácie a ich určitá typológia, vykonaná v tejto štúdii, sa pokúsila o to, aby znamenala ďalšie rozšírenie poznania v tejto oblasti svetovej ekonomiky. Prístup k typológii názorových prúdov na proces globalizácie z pozície medzinárodnej politickej ekonómie, uplatnený v tomto článku, umožnil zohľadniť pri definovaní miesta procesu globalizácie vo vývoji svetovej ekonomiky nespornú kontinuitu v tomto vývoji a nevyhnutné prekrývanie mechanizmových nástrojov a ich dôsledkov. To vedie k jeho chápaniu ako najvyššej fázy širšieho a všeobecnejšieho procesu internacionalizácie, ako procesu, v ktorom sa globalizačné trendy ďalej vyvíjajú a rozširujú najmä do menej rozvinutých ekonomík, kde by sa mali stať impulzom pre proces adaptácie a dobiehania.

Snaha o vymedzenie procesu globalizácie nutne nastolila problém definovania jeho vzťahu k ďalšiemu významnému súhrnnému javu medzinárodných ekonomických vzťahov (MEV), a to k medzinárodnej ekonomickej integrácii (MEI). Zdalo by sa, že MEI môžeme definovať ako synonymum globalizácie. MEI je však širší koncept ako globalizácia. Môžeme ju totiž pozorovať ako regionálnu integráciu po línii obchodných tokov, teda ešte predtým, ako globalizácia po línii kapitálových vzťahov na seba zoberie regionálnu dimenziu. MEI je širším konceptom ako globalizácia aj z toho hľadiska, že zatiaľ čo neregulovaná globalizácia sleduje cieľ maximalizácie zisku, MEI berie do úvahy aj sociálno-ekologické aspekty vývoja svetovej ekonomiky a MEV. S regionálnou dimenziou globalizácie a integrácie sa objavuje ďalší jav vývoja svetovej ekonomiky – regionalizácia.

Na základe empirickej a teoretickej analýzy boli ďalej vymedzené základné črty internacionalizačných fáz. Sú to určité kritériá, pomocou ktorých v prvom priblížení je možné identifikovať prítomnosť globalizačných kvantitatívnych a kvalitatívnych prvkov vo svetovej ekonomike ako celku, resp. v národnej ekonomike a získať orientáciu pre rozpracúvanie priorít pri adaptácii na výzvy globalizácie.

Ilustrácia niektorých národných črt na empirických údajoch ukázala, že krajiny V-4, ale aj ostatné krajiny EÚ-10, síce dosiahli spodný prah globalizácie, avšak v porovnaní s celosvetovým priemerom a s vyspelými krajinami vykazujú aj v tomto smere zaostávanie, najmä pokiaľ ide o úlohu aktívnejšieho hráča globalizácie.

Doterajšie, skôr divergenčné ako konvergenčné tendencie v ekonomickej úrovni medzi rozvinutými a menej rozvinutými krajinami, by nemali znamenať odmietanie procesu globalizácie vo svetovej ekonomike, pretože prináša v ekonomickej oblasti v podmienkach úzkych národných rámcov prevažne pozitívne efekty. Treba však hľadať cesty, ako sa adaptovať na výzvy globalizácie tak, aby daná národná ekonomika začala participovať na výhodách globalizácie.

Niektorí autori, označovaní ako transformalisti, nastoľujú problém globálneho regulovania či vládnutia a novej úlohy štátu v podmienkach globalizácie svetovej ekonomiky. Zdôrazňujú sa skôr inštitucionálne prístupy ako prístup cez makroekonomickú politiku, uprednostňujú sa medzištátne aliancie ako alternatíva štátno-korporatívnych domácich aliancií.

Požiadavka na určitý systém globálnej koordinácie procesu globalizácie je teoreticky zdôvodniteľná predovšetkým dvomi možnými alternatívami existencie svetového ekonomického poriadku – odvetvovou a regionálnou sústavou svetovej ekonomiky.

V tejto súvislosti je opodstatnené, že okrem “externej” angažovanosti štátov v procese zmiernovania disparít v ekonomickej úrovni krajín by mala pripadať ich významná úloha aj pri rozpracovaní národných stratégií ekonomického rozvoja s hlavným dôrazom na dobiehanie v oblasti konkurencieschopnosti.

LITERATÚRA

- AGÉNOR, P. R. 2004: *Does globalisation hurt the poor?* IEEP, Springer-Verlag. 2004.
- BALASSA, B. 1966: *Teorie ekonomické integrace*. Praha: Svoboda, 1966.
- COHN, T. H. 2000: *Global Political Economy – Theory and Practice*. Boston: Addison Wesley Longman. 2000.
- COMTRADE 2004: *United Nation commodity trade statistic database*, New York. 2004.
- CRAFTS, N. 2004: *Globalisation and Economic Growth: A historical Perspective*. Blackwell Publishing Ltd. 2004.
- DRUCKER, P. 1995: *Nové reality*. Praha: Management Press. 1995.
- EVANS, P. 1997: The Eclipse of the State? Reflections on Stateness in an Era of Globalisation. *World Politics*, No. 50, October. 1997.
- GARETT, G. 1998: Shrinking State? Globalisation and National Economy in the OECD. In: HIGGOTT, R.; PAYNE, A. (eds.): *The New Political Economy of Globalisation*, Vol. 5. An Elgar Reference Collection. 1998.
- GILLIES, G. J. 2003: The role of TNCs in the globalisation Process. In: MICHIE, J. (ed.): *The Handbook of Globalisation*. Edward Elgar Publishing. 2003.
- GRAY, J. 1998: *False Dawn. The Delusions of Global Capitalism*. London: Granta. 1998.
- Handbook of International Trade and Development 1995: UNCTAD. 1995.
- HELD, D.; MC GREW, A.; GOLDBLATT, D.; PERRATON, J. J. 1999: *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. Cambridge: Policy Press. 1999.
- HIGGOTT, R.; PAYNE, A. 2001: *The New Political Economy of Globalisation*, Volume I, Cheltenham, UK – Northampton, MA. An Elgar Reference Collection. 2001.
- HIRST, P.; THOMPSON, G. 2001: Globalisation and the Future of the Nation State. In HIGGOTT, R.; PAYNE, A.: *The New Political Economy of Globalisation*. Cheltenham, UK - Northampton, MA, USA. An Elgar Reference Collection. 2001.
- HUTTON, W. 2002: *The World we Are in*. London: Little, Brown. 2002.
- CHANG, H. J. 2003: Kicking away the Ladder – Globalisation and Economic Development in historical Perspective. In: MICHIE, J. (ed.): *The Handbook of Globalisation*. Edward Elgar Publishing. 2003.
- IMF 2003: *International Financial Statistics*, Yearbook. 2003.
- KATSELI, L. T. 2001: The Internationalisation of Southern European Economics. In: GIBSON, H. D.: *Economic Transformation, Democratisation and Integration into the EU- Southern Europe in Comparative Perspective*, Palgrave. 2001.
- KEARNEY, A. T. 2005. [Online] Dostupné na: <http://www.foregnpolicy.com>; www.atkearney.com.
- KIRKPATRICK, C.; COOK, P. 1994: *Globalisation, Regionalisation and Third World development*, University of Bradford, University of Manchester, UK. 1994.

- KRASNER, S. D. 1995: Power Politics, Institutions and Transnational Relations. In: RISSEN; KAPPEN (eds.): *Bringing Transnational Relations Back. Non – State Actors. Domestic Structures and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press. 1995.
- LEE, S. 2003: *Political Economy of the Third Way: Relations between Globalisation and National Economy Policy*. The Handbook of Globalisation. Edward Elgar Publishing. 2003.
- MADDISON, A. 2001: *The World Economy a Millennial Perspective*. Paris: Development Centre Studies, OECD. 2001.
- MILWARD, B. 2003: *Globalisation? Internationalisation and Monopoly Capitalism. Historical Process and Capitalist dynamism*. Edward Elgar. 2003.
- MOSLEY, P. 2000: Globalisation, Economic Policy and Convergence. *World Economy*, 23. 2000.
- NAYYAR, D. 2000: Globalisation and Development. In TOYE, J. (Ed.): *Trade and Development: Direction for the 21st Century*. Edward Elgar, 2000.
- NORTH, D. 1990: *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press. 1990.
- OECD Statistics 1999: *Measuring globalisation (The Role of Multinationals in OECD Economies)*. OECD. Paris. 1999.
- OECD 2005: *OECD handbook on Economic globalisation Indicators*, OECD Publishing, Paris. 2005.
- OHMAE, K. 1990: *The borderless World: Power and Strategy in the global Marketplace*. London: Harper Collins, 1990.
- OUTRATA, R. a kol. 2006: *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Ekonomický ústav SAV, Bratislava, 2006. ISBN 80-7144-150-3.
- OUTRATA, R. 2008: Konkurenčná schopnosť ekonomik nových členských krajín EÚ [Working Papers]. Prognostický ústav, SAV. 2008.
- PALMA, G. 2003: National inequality in the Era of Globalisation. In *The Handbook of Globalisation*. Cheltenham, UK – Northampton, MA. Edward Elgar Publishing. 2003.
- PERRATON, J. 2003: The Scope and Implication of Globalisation. In: MICHIE, J. (ed.): *The Handbook of Globalisation*. Cheltenham, UK - Northampton, MA: Edward Elgar Publishing. 2003.
- REICH R. B. 1991: *The Work of Nations*. New York: Alfred A. Knopf, 1991.
- ROSENAU, J. N.; CZEMPIEL, E. C. 1992: *Governance without Government. Order and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- ROSENAU, J. N. 2001: Dynamics of Globalisation: Towards operational Formulation. In HIGGOT, R.; PAYNE, A.: *The New Political Economy of Globalisation*. Vol. I. An Elgar Reference Collection. 2001.
- SACHS, J.; WARNER, A. 1995: Economic Reform and the Process of Global Integration. *Brooking Papers on Economic Activity*, Macroeconomics I. 1995.
- SIDERI, S. 1999: Globalisation's Dilemma: Economic Blocks or Global Economic Apartheid? *The European Journal of Development Research*, Vol. II., No. 2. 1999.
- SOROS, G. 1998: *The Crisis of Global Capitalism*. London: Little, Brown. 1998.
- STIGLITZ, J. 2002: *Globalisation and Discontents*. London: The Penguin Press. 2002.
- SUTCIFFE, B.; GLYN, A. 2003: Means of Globalisation and their bad interpretation. In: MICHIE, J. (ed.): *The Handbook of Globalisation*. Edward Elgar Publishing. 2003.
- SÝKORA, L. 2000: Globalizace a její společenské a geografické důsledky. In: JEHLIČKA, P.; TOMESŠ, J.; DANĚK, P. (eds.): *Stát, prostor, politika – vybrané otázky politické geografie*, Praha: Přírodovědecká fakulta UK. 2000.
- TOBIN, J. 1994: *The Crisis of Global Capitalism*. London: Little, Brown. 1994.
- WADE, R. 2001: Globalisation and its Limits: Reports of the Death of the National Economy are greatly Exaggerated. In HIGGOT, R.; PAYNE, A.: *The New Political Economy of Globalisation*. Vol. I. An Elgar Reference Collection. 2001.
- WEISS, L. 2001: Globalisation and the Myth of the Powerless State. In: HIGGOT, R.; PAYNE, A. (eds.): *The New Political Economy of Globalisation*, Vol. I. An Elgar Reference Collection. 2001.
- UNCTAD 2003, 2004, 2005: *World Investment Report*, 2003, 2004, 2005.
- WORKIE, T., M. 2006: Proces globalizácie a disparity ekonomického rastu v regiónoch svetovej ekonomiky. In OUTRATA, R. a kol.: *Globalizácia a slovenská ekonomika*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2006.

TOWARDS CONCEPTION, MEASUREMENT AND GLOBAL GOVERNANCE OF GLOBALISATION PROCESS IN THE WORLD ECONOMY

Richard Outrata, Institute for Forecasting, Slovak Academy of Sciences, Šancová 56, 811 05 Bratislava, Slovak Republic (progasis@savba.sk)

Abstract

The article is concerned with typology of differentiated author's opinions on the world economy phenomena, as internationalisation, integration and globalisation. The author examines, from the international political economy point of view, their differences and formulates three phases of internationalisation process. The author defines also the relation of these phenomena to the process of integration and regionalisation in the world economy and pays attention to frequently discussed topic of global governance as well.

The author further examines the possibilities of measuring globalisation process intensity on both world wide and national economy levels. The article assigns a set of characteristic features or indicators making possible to define main limits of when a given national economy can be hold as being incorporated and in what rate into the globalisation process. This step of identification of globalisation intensity rate is very important, as starting point, when a strategy of adaptation to globalisation trends is needed to be formulated, evidently, closely with the competitiveness growth and catching-up strategy elaboration.

Keywords

internationalisation, globalisation, international integration, regionalisation, global governance, basic features of globalisation process.

JEL Classification

F59, 019